

NOTES SOBRE L'OFICI D'ESCRIPTOR

DISCURS LLEGIT EL DIA 4 D'OCTUBRE DE 2007
EN L'ACTE DE RECEPCIÓ PÚBLICA DE

JOSEP M. ESPINÀS I MASSIP

a la

REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES
DE BARCELONA

i contestació de l'Acadèmic Numerari

JOAQUIM MOLAS I BATLLORI

REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA
Barcelona 2007

NOTES SOBRE L'OFICI D'ESCRIPTOR

DISCURS LLEGIT EL DIA 4 D'OCTUBRE DE 2007
EN L'ACTE DE RECEPCIÓ PÚBLICA DE

JOSEP M. ESPINÀS I MASSIP

a la

REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES
DE BARCELONA

i contestació de l'Acadèmic Numerari

JOAQUIM MOLAS I BATLLORI

REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA

Barcelona 2007

© Josep M. Espinàs, 2007

Composició: EdíGestió

Impress a Romanyà/Valls. Capellades (Barcelona)

Producció: Edicions La Campana

Dipòsit legal: B. 46.148 - 2007

DISCURS DE RECEPCIÓ

Excel·lentíssim Senyor President,
Il·lustríssims Senyors Acadèmics,
Senyores i senyors.

He de confessar que no sóc gaire amic d'introduir cites en els meus textos, perquè no sóc altra cosa que un escriptor i només puc aspirar, després de tants anys, a haver extret de la realitat observada alguna modesta reflexió pròpia. Intercalar, doncs, en les meves discretes paraules les sentències de grans pensadors seria com si volgués enlairar-me a un nivell que no és el que em pertoca.

Però he de fer una excepció davant l'honor que aquesta il·lustre Acadèmia en fa avui, quan m'accepta entre els seus membres. M'excusareu, doncs, que citi una afirmació de Schopenhauer: «L'honor és, objectivament, l'opinió que tenen els altres de la nostra vàlua». És ben clar que una opinió no és una veritat. I si la meua vàlua és incer-

ta, ¿com no hauria d'estimar una opinió que m'és favorable? Però l'honor que m'atorgeu m'inspira temor: ¿podré estar a l'altura, d'ara endavant, del prestigi que acredita aquesta històrica Acadèmia?

Després d'agrair-vos tanta confiança, he de dir que ocupar el seient que va pertànyer a un erudit i historiador de tanta excel·lència com el doctor Pere Bohigas i Balaguer és per a mi un motiu de confusió, i gairebé diria de paràlisi. Perquè Pere Bohigas ha estat –i gràcies als seus llibres encara ho és– l'admirable treballador en un camp al qual jo no he tingut accés. El de l'alta cultura. El de la sàvia erudició. El de la rigorosa investigació històrica.

I aquesta magna obra de reflexió i d'anàlisi la va dur a terme fent reviure el passat quan el present de Catalunya era silenciats per a tothom, i ell mateix va ser víctima d'aquest silenci. La seva carrera universitària va ser obligadament interrompuda l'any 1939, quan en acabar la guerra civil va ser separat de la Universitat de Barcelona. Però Bohigas tenia aquesta forma d'intel·ligència tan útil, tan positiva, que és la intel·ligència de la tenacitat, i després d'ingressar en el cos d'Arxius, Biblioteques i Museus, va instal·lar-se finalment a l'empara de la Biblioteca de Catalunya, aleshores anomenada Central, on va tenir al seu càrrec la conservació de manuscrits i la secció de reserva. Sempre va dir que aquella Biblioteca havia estat la seva segona casa.

I encara hi ha una altra forma d'intel·ligència que és la capacitat d'adaptació. Pere Bohigas, professor de paleografia, es va convertir en la postguerra en un mestre excepcional a l'Escola de Bibliotecàries. I aquest vincle explica els volums que va dedicar a la història del

llibre. Però el ventall de curiositats que Bohigas va obrir al llarg de la seva vida és tan ampli que si a mi, com a llec en l'àmbit de la investigació, em deixa sorprès, als seus col·legues els produeix una admiració ben justificada.

Ara fa cinquanta anys, precisament, que Pere Bohigas treballava en la monumental edició de les poesies d'Ausiàs March, que va anar publicant en cinc volums, del 1952 al 1959. Una edició modèlica perquè el paleògraf era també filòleg. I el filòleg era al mateix temps investigador inquiet, capaç d'endinsar-se en la lírica trobadoresca del segle XV, i en les idees d'Eiximenis, en la cultura artúrica a la corona d'Aragó, en l'obra de Llull, en les cançons de gesta franceses i castellanues, en els tractats de cavalleria i en el cançoner popular de Catalunya.

I em deixo, és clar, la referència a molts altres estudis, encara que seria imperdonable no recordar el discurs que Pere Bohigas va llegir davant d'aquesta Acadèmia el dia 20 d'abril de 1958, aviat farà cinquanta anys, quan va ser rebut com a acadèmic, i que és una anàlisi completa de la composició i l'estructura de «L'Atlàntida» de Verdguer.

Aquest és un esquemàtic apunt sobre la il·lustre figura que m'ha precedit en el lloc que tan generosament m'heu atribuït. Quan Pere Bohigas va fer cent anys, en una entrevista va dir el següent: «Ara visc de propina». Quan jo en vaig fer setanta-tres, em vaig adonar que era l'expectativa mitjana de vida d'un home a Catalunya, i vaig publicar un llibret que també hauria pogut dur el títol «Viure de propina», però, amb reminiscències futbolístiques, es va dir «Temps afe-

git». En les seves pàgines recullo una sèrie de textos curts, entre els quals n'hi ha un que m'atreveixo a llegir aquí, pensant que poden donar-vos una idea de l'escriptor que heu volgut acceptar entre vosaltres. Diu aquest text:

«Verbs que rimen amb «escriure». Per ordre alfabètic.

“1. Adscriure. Com a escriptor m'he agregat a una llengua, a un temps, a un espai. Amb quina dosi de voluntat i de fatalitat? 2. Circumscriure. Penso que és bo que un escriptor sàpiga reduir-se als seus límits de capacitat. 3. Conviure. Si no es pot conviure feliçment amb l'ofici deu ser difícil conviure amb la vida. 4. Descriure. Exercici fonamental. Entrenar-se en l'observació i en la crítica del resultat. Descriure per aprendre a desenamorar-se del jo, probablement mediocre. 5. Inscriure. Anotar, però sense el gest solemne de qui grava. Fugir de l'escriptura marmòria. 6. Prescriure. Tot el que s'escriu prescriu, té data de caducitat. 7. Proscriure. Prohibir-se tant la supèrbia com la humilitat. 8. Reviure. El privilegi de l'escriptura dels viatges a peu i de la literatura de la descripció en general. 9. Riure. Mai de qui fracassa. 10. Somriure. Sempre davant del vanitós. 11. Subscriure. Cap manifest sobre què és o com ha de ser la literatura. És literatura, avui, allò que els editors, els crítics, els autors, els lectors o els no lectors creuen que és literatura. 12. Transcriure. Passar al paper allò que ja s'ha escrit mentalment. 13. Viure. Com escriure. Dos oficis satisfactoris, personals, a extingir.

L'escriptor que avui té l'honor de ser acollit en aquesta Casa, després d'haver publicat 80 llibres s'adona que la major part d'allò que ha escrit es caracteritza per la modesta observació i descripció de la realitat. És natural que, com a conseqüència d'aquesta observació, en els meus escrits hi apareguin determinades reflexions sobre allò que he vist i, m'excusaran la pedanteria, sobre la condició humana.

Però des de no fa gaire he caigut en la temptació de projectar l'observació sobre el meu ofici. Però sovint l'observació no s'atura en ella mateixa, sinó que provoca un impuls de reflexió. El que em permeto presentar aquí, avui, són algunes reflexions, o més modestament algunes notes, que tenen en comú el fet que es refereixen a algun aspecte de l'escriptura literària. No es tracta pas d'un intent d'anàlisi del vast fenomen de la literatura. Són textos en general breus en els quals exposo els meus punts de vista sense pretendre cap ordenació sistemàtica dels temes. Textos independents, una mostra aquí reduïda d'allò que he anat escrivint últimament a l'atzar, entre la redacció d'un llibre i un altre, com qui de tant en tant vol fixar alguna experiència o alguna opinió sobre el món d'un escriptor.

Em plau de sotmetre a la consideració de vostès una petita tria d'aquestes interpretacions del meu ofici, i abans d'iniciar-ne la lectura compleixo amb una profunda satisfacció el deure d'agrair al doctor Joaquim Molas la deferència que ha tingut amb mi pel fet d'acceptar que anés al seu càrrec la contestació al meu reglamentari discurs de recepció a aquesta il·lustre Acadèmia.

NOTES SOBRE L'OFICI
D'ESCRIPTOR

per

JOSEP M. ESPINÀS

PRODUCCIÓ

Als vuitanta anys em trobo que la meva producció d'escriptura és escandalosament llarga. Molt més llarga que gruixuda, què hi farem. Potser és natural que s'assembli a mi, que sempre he estat més àgil que forçut.

He publicat vuitanta llibres i aproximadament uns deu mil articles. Això fa la considerable suma d'unes 34.000 pàgines, i m'he entretingut a calcular l'equivalència: uns 170 volums d'una extensió normal de 200 pàgines en el mercat.

He dit que sóc més àgil que forçut i tinc la impressió que, en la part més estimable dels meus llibres, hi ha una literatura que camina, amb un ritme flexible. Hi ha una respiració que no ha estat entretallada ni sorollosa, més aviat còmoda i regular. Amb aquesta normalitat és molt dubtós que es pugui fer una literatura de gran categoria, encara que la gran categoria hagi estat sempre una qüestió opinable. En qualsevol cas, no he tingut mai la pretensió de fer-la, segurament l'instint em deia que no n'era capaç, i no m'estranyaria que aquesta lucidesa m'hagi

resultat positiva, és la que m'ha permès escriure amb una felicitat i sense l'angoixa del possible fracàs. L'excés de pretensió ha estat un obstacle per a molts escriptors, i espero que a mi m'hagi anat bé un cert sentit de la realitat i del ridícul.

Dels vuitanta anys que tinc, me n'he passat seixanta escrivint, per fer números rodons. Això vol dir que m'han llegit alguns membres de tres generacions. Molts lectors meus ja han mort, eren bastant més grans que jo –ara serien més que centenaris–, i han continuat fent-me companyia els que ara tenen seixanta anys i els que en tenen trenta. Aquest fet em sembla prodigiós, incompreensible. Perquè el més habitual és que un autor fatigui, més aviat o més tard. L'única explicació que puc trobar-hi és que sempre hi ha hagut lectors que s'han sentit còmodes amb la meua escriptura i això, que em sembla importantíssim si un aspira a ser llegit –no sé si hi ha algun escriptor que no hi aspiri– no és cap mèrit meu. És un privilegi de la genètica literària, si se'm permet l'expressió. Hi ha gent que està destinada a la claredat i gent que està destinada a l'enfarfegament. L'únic mèrit que em podria atribuir és no haver caigut en la temptació d'espatllar-me. L'estil és una cosa molt delicada. Si el forces per pujar un graó en l'escala de la prestigiosa complexitat, el risc de frustració és considerable.

De manera que no he tingut cap tendència –ni capacitat– a adaptar-me als criteris de qualitat que són ràpidament successius, com es pot comprovar observant l'entusiasta valoració que els crítics fan, avui, d'alguns autors que els crítics de fa trenta anys qualificaven de superficials i menors.

I així he arribat als vuitanta anys, treballant amb tanta independència com naturalitat, disfrutant de l'atenció dels lectors i de la indiferència de la burocràcia cultural, cobrant els drets d'autor pels llibres venuts i no alegrant-me la vida amb els diners dels contribuents.

En resum: he arribat a l'edat de reconèixer que he tingut sort i també l'assenyada –excusin-me l'adjectiu– voluntat de no trair-la.

TRADUCCIÓ

Una opinió molt estesa: la bona literatura és internacional. Em sembla una afirmació molt discutible. Potser és indispensable, per no perdre'ns d'entrada, dir que hi ha llibres –i sovint bons llibres– de ressò o de vigència internacional. Però si volem dir que la bona literatura es reconeix perquè un llibre, nascut en un país, també en altres és valorada la seva qualitat, això no és cert.

El coneixement –i la valoració– d'una obra literària en l'àmbit internacional només és possible si ha estat traduïda. I la traducció no depèn, exclusivament, de l'existència d'un traductor que la faci i d'un editor que la publiqui. Depèn, perquè sigui ben rebuda en altres llengües, de les característiques literàries de l'obra original.

Es pot dir, per simplificar, que hi ha dues menes d'escriptors: els escriptors de llengua i els escriptors d'argument.

Ja sé que en la infinitat de llibres publicats, al llarg del temps, hi ha una gran diversitat d'ingredients i barreges, però acceptar els models «escriptor de llengua» i «escriptor d'argument» em sembla útil per

demostrar que no és cert que la bona literatura és la que arriba sempre a ser internacional.

Hi ha obres literàries que –com alguns vins– no resisteixen el «trasllat», la traducció. Els seus autors han treballat el llenguatge d'una manera molt personal, creativa, sovint no canònica. I no em refereixo només a l'ús del lèxic. La qualitat del text pot ser que es basi en l'estructura rítmica de la narració, la combinació dels efectes fonètics que sempre provoca una escriptura, i la força, la gràcia o la innovació d'aquests recursos desapareixen forçosament en una traducció. M'agradaria saber com sonaria en alemany *Cauteloso tento por lo que pudiera tronar*, com va escriure Cela. I què en queda del joc lingüístic, de la ironia, de la fluència de la tirallonga de monosíl·labs de Pere Quart, en qualsevol llengua que no sigui l'original?: «Doncs jo sols vull / un poc de fam / i un xic de pa. / Un poc de fred / i un poc de foc. / Un xic de son / i un poc de llit. / Un xic de set / i un poc de vi. / I un poc de pau. / I un poc de mar / i un xic de port. / I un poc de temps. / i un poc de sort. / Ei, si pot ser».

Aquesta impossibilitat d'una traducció adequada la pateixen textos literaris mediocres, textos excel·lents i textos d'una qualitat que podria ser «internacional» però que no ho serà mai. Senzillament, per la dificultat d'accés, des de l'estrangeria idiomàtica, als escriptors que tenen en la llengua pròpia una eina bàsica per a estructurar el seu talent literari.

Els «escriptors d'argument», en canvi, no es troben amb tantes dificultats inicials per a la seva internacionalització. El seu llenguatge pot ser poc o molt elaborat, però en general s'acomoda força fàcil-

ment a l'estàndard narratiu de la llengua pròpia i, més encara, a un patrons que el traductor pot adaptar amb mínimes distorsions als patrons literaris de les llengües més escrites i més llegides. En el que en dic, sumàriament, «escriptors d'argument» hi entren els qui aconseguen que els seus llibres siguin considerats bons pel tema que plantegen, per la clara descripció de situacions i personatges, per la dimensió que donen a les idees o a les passions humanes. En aquests casos, el caràcter i la complexitat d'un llenguatge original, o la innovació constructiva o estilística de la narració, simplement no existeixen o no són prou incòmodes per al traductor i per al lector estranger.

El *com* dificultós de l'escriptura pot ser discretament modificat sense que es perdin els valors fonamentals d'aquesta mena de llibres.

En el que acabo d'escriure no hi amago cap judici de qualitat literària. Crec, sincerament, que un llibre fàcilment llegible en totes les llengües pot ser tan bo como un llibre construït amb uns condicionaments –o amb unes exigències– que no afavoreixen la seva difusió més enllà d'una frontera lingüística.

No es pot dir, doncs, que la bona literatura és la que té un reconeixement internacional. Per afirmar-ho, hauríem de conèixer moltes obres que no han sortit dels seus països i saber «entendre-les» dins el seu àmbit de creació, i per afinar el judici no tenim, nosaltres els forasters, els instruments vàlids.

De tant en tant, la «literatura internacional» veu l'aparició d'un escriptor malai o d'un escriptor de Cap Verd. Fins i tot, es descobreix un escriptor anglès que el món ignorava que ja havia publicat deu lli-

bres excel·lents. Però convertits en «internacionals», alguns interessants «escriptors de llengua» no podran ser ben jutjats en una traducció.

Potser serà cert que «la bona literatura és la internacional» el dia que tots els escriptors, de tot el món escriguin en anglès.

I també, naturalment, la mala literatura serà internacional.

DESCANS

«No treballis tant, home. Descansa una mica». Què vol dir treballar, què vol dir descansar. No dubto que moltes persones ho sàpiguen, però després de tants anys encara no ho veig clar. Em faig una pregunta que podria ser inquietant: és que no he treballant mai, és que no he descansat mai? Probablement és impossible, però és el que jo sento. Utilitzo el verb sentir i no el verb creure perquè les sensacions són subjectives. Estic convençut que he treballat i que a estones he descansat, però no en tinc consciència, la meva percepció és molt confusa. ¿No he descansat, quan escrivia, no ho faig ara mateix, quan escric aquestes ratlles? ¿No he treballat quan em dedicava a badar? ¿Són, en el meu cas, dues activitat simultànies, superposades?

Definició de descansar: «Cessar de fer un exercici, un treball, per fer desaparèixer el cansament.» ¿M'he cansat, en algun moment, de la meva feina d'escriure? No en tinc consciència. He deixat d'escriure quan he acabat el que m'havia proposat o quan no tenia res més a dir. Però mai per fer desaparèixer un cansament.

Definició de treballar: «Emprar-se físicament o mentalment en l'execució d'alguna cosa, especialment pel guany que en prové o per l'obligació del propi càrrec o professió».

El diccionari parla d'obligació, i no parla de gust. Destaca el guany com a motiu per treballar. ¿És que jo he escrit els meus llibres, i aquest també, motivat pel guany? La definició només és correcta si es força el concepte de guany per incloure-hi la satisfacció no econòmica.

Ni escriure ni viure m'ha cansat mai. Per això mentre pugui, continuaré amb aquest ofici i amb aquesta vida.

CARÀCTER

Es té caràcter o no se'n té. Aquesta sentència l'apliquem sovint a les persones, poques vegades d'una manera neutral. Apreciem el bon caràcter i ens incomoda el mal caràcter. «No tenir caràcter» és una declaració de menyspreu.

En literatura, la possessió d'un caràcter, al meu entendre, és fonamental. El caràcter és el que dona la identitat a un escriptor. Si el «caràcter», en grec, és el ferro de marcar el bestiar, i la marca que hi deixa, l'escriptor que interessa a la gent, i el que sovint interessa a la història, és el que allò que escriu duu el seu senyal.

L'escriptura pot ser emotiva, bella, sàvia, però és poca cosa sense caràcter. «Els privilegis que el nostre talent ens havia fet guanyar els perdem pel nostre caràcter», diu Chamfort, diagnòstic molt lúcid quan es refereix a la conducta humana. Sobre les nostres qualitats, el pes d'un caràcter constructiu o un caràcter destructiu és enorme. Quina quantitat d'aptituds queden frustrades per un caràcter feble, un caràcter agressiu, un caràcter superb.

En literatura el fenomen té una altra característica: no és que un determinat caràcter esguerri una obra, és que sense caràcter l'obra no existeix –parlo, naturalment, de l'obra que aspira a tenir un cert reconeixement durador per part del públic lector –el present i el futur. Jo no sé si Dostoievski és un escriptor més o menys extraordinari, però és un escriptor amb caràcter i per això ha quedat en la història de la literatura. La seva obra té un «senyal» propi. Josep Pla és un escriptor tècnicament poc correcte, però té caràcter.

És evident que un llibre pot tenir una gran acceptació pel seu interès temàtic o la seva habilitat constructiva. En molts llibres de gran èxit el caràcter pot ser substituït per l'encert narratiu, la força de la intriga, la gràcia expositiva, la pretensió d'originalitat. D'intrigues novel·lesques n'hi ha d'apassionants, de proses literàries n'hi ha de ben perfilades, d'exercicis d'originalitat n'hi ha d'enlluernadors –sempre momentàniament. Però tot això s'esvaneix amb més o menys rapidesa, i el que acaba consolidant més una obra és el caràcter.

Si acceptem que el caràcter és el senyal, la marca identificadora que apareix en la producció d'un escriptor –i hi apareix, sense que l'autor se l'hagi autoimposada–, la discussió sobre en què consisteix el caràcter seria molt complexa i al meu entendre bastant inútil, perquè tenir caràcter– en el cas d'un escriptor, d'un pintor, d'un compositor– és una fatalitat. El caràcter es pot trobar en el discurs reflexiu o en l'estil de l'obra. I se'n té o no se'n té. Hi pot haver «tallers d'escriptura», però un «taller de caràcter literari» només és imaginable com una estafa.

Per si un atzar benèvol li ha concedit caràcter, un escriptor prudent farà bé de no emmirallar-se en cap model. Ni per guanyar diners ni per tenir bona crítica –que són de durada insegura. Cada u s’ha de conformar amb el seu senyal. Els genis passen molts alts. Un pensador, potser Bertrand Russell, va dictar una sentència justíssima: «Benvinguts els meus imitadors, perquè d’ells seran els meus defectes».

SOROLLS

Una de les gràcies que trobo a la meva vella Olivetti és que quan hi escric fa soroll. Hi ha gent absolutament partidària del silenci, consideren que el silenci és una condició molt necessària, si no imprescindible, per pensar, en la forma més profunda de la reflexió, per recollir les palpitations de l'univers –i perdó per aquest llenguatge, el copio d'ells– i connectar-los, gràcies el silenci, amb les palpitations de la pròpia ànima. En aquesta ambiciosa i delicada tasca els molesta el soroll del cotxe que passa, les veus que arriben del pis de dalt o els lladrucs alegres del gosset del pis de sota, quan arriba l'amo.

He escrit aquestes ratlles picant les tecles corresponents. Quan tinc una idea clara, la sèrie dels petits sorolls s'accelera, és més rítmica. A vegades, dubto i m'aturo després de vuit o deu per percussions. Normalment és un silenci curt, Si fos llarga, la pausa, voldria dir que allò que vull escriure encara no ho tinc prou madur. Aquests silencis de la màquina són fracassos temporals. Quan torno a sentir el tac-tac, tac, tac-tac-tac-tac, el soroll irregular em tranquil·litza, m'a-

nima. És com si, quan pico la te, i la o, les lletres em parlessin. El meu teclat de palanques té vida. Pica sobre la cinta que va passant lentament.

Aquest és el soroll del meu ofici.

Si escrivís en un ordinador, em semblaria que he perdut la companyia de tota la vida, aquest tac-tac repetit, que m'empeny. Escriria cada lletra en silenci, i sense la constant confirmació de les tecles aviat perdria la confiança en que sóc capaç de continuar escrivint.

M'agraden els sorolls dels oficis. El del fuster que clava claus en el seu taller, o serra un tauló. El de la maça del ferrer contra la peça de ferro que ha posat a l'enclusa. El del paleta que dóna petits cops als maons perquè encaixin millor amb el ciment. L'enginy humà ha creat sorolls.

Ara es fabriquen màquines silencioses per a la feina i el soroll, en canvi, esclata en la festa.

No podran prendre'm la vella Olivetti. Els diré que escriure-hi -tac, tactactac- és la meva petita festa.

LA MÀQUINA INTERIOR

Com ja fa uns quants anys, començo a escriure un nou llibre a l'hotel Almadrava. A la punta de dalt d'aquest immens croissant que és el golf de Roses. Esmorzo a l'habitació, sense haver-me tret el pijama. Escric fins a la una, un quart de dues. Cap a les dues baixaré a dinar. Som a l'estiu, la gent fa vacances, i el meu horari de treball, doncs, és de deu a una i de cinc a vuit de la tarda.

M'he portat de Barcelona la meva vella Olivetti. Jo sóc el seu endoll, no en necessita cap altre. Amb tants anys de treballar junts, ens connectem de seguida. Després de sopar hi renunciaré, perquè el repicar de les tecles podria molestar algú. Sovint tinc ganes de continuar escrivint, però ho faig a mà, ja ho passaré a màquina demà al matí.

L'habitació té una magnífica terrassa, però no hi escric. M'agrada treballar a l'interior. Durant la sessió del matí només hi surto un parell de vegades, per mirar aquest golf que sembla un mar. I els colors de l'aigua. Cap al sud, lluny, hi ha L'Escala, i l'aigua és d'un

gris clar, llis, com si estès pintada. Més cap aquí, quan fa sol, l'aigua espurneja amb el sol, el gris ja és blavós. Sota la meva terrassa, el blau és intens i alterna amb clapes submarines d'un verd de pedra preciosa.

Veig gent a la platja que fa un arc a l'esquerra, bastant més avall de la meva terrassa. Gent que s'ha instal·lat en una immobilitat feliç. I sempre hi ha, prop de la costa, barques de vela que passen lentament, i motores que estiren els que fan esquí nàutic, que cauen sovint a l'aigua, i les motores dibuixen una fina mitja circumferència per tornar enrere i permetre que l'esquiador s'agafi altra vegada a la corda.

Dos minuts, només. I torno a ficar-me a l'habitació, i continuo escrivint.

Treure el cap a la terrassa, de tant en tant, és complir el deure paisatgístic –mínimament. A dins no fa aire, els papers no volen, puc ordenar els fulls sobre la taula, i deixar-hi la pipa, el bloc de notes. ¿Hauria de passar-m'hi més hores, contemplant el mar, la forma i el moviment dels núvols, les roques que s'aprimen aigua endins? ¿No estic desaprofitant lamentablement l'espectacle? ¿Per què torno tan aviat a dins?

Els minuts de paisatge que veig són una delícia. Temps suficient per adonar-me del meu privilegi. Si trigués a anar-me'n, el paisatge em saturaria. Les dosis han de ser espaiades. Quan li dono l'esquena per tornar a la màquina i passo una hora teclejant, l'escriptura no em satura mai. Des de l'habitació, sento vagament la remor de les plàcides onades que arriben a la platja, una rere l'altre. Amb una regularitat perfecta.

Les pàgines també van arribant una darrere l'altra, però amb un ritme més lent, més irregular, mirar el blau m'endormisca, mirar el blanc del paper em desperta.

I així navego sense sortir del meu port, una navegació incerta, amb poc vent a la vela, però pacient, plena de racons per descobrir, per tirar-hi l'àncora, però només una estona, una pàgina, i anar a buscar un altre punt per fondejar.

EN GENERAL

En les meves aparicions en biblioteques públiques, davant de gent que ha llegit algun llibre meu i vol dialogar amb mi, acostuma a haver-hi un assistent que em fa una pregunta que no puc respondre. El mateix em passa davant els periodistes que tenen l'amabilitat d'entrevistar-me.

La pregunta que no puc respondre, i que sempre em fan en un moment o altre, és la que em demana que jo generalitzi. Per exemple, si acabo de publicar la narració d'un viatge a peu per Andalusia, la gent s'interessa normalment per fets tan concrets com «per què ha triat aquest itinerari?, li ha costat molt trobar on dormir?, què hi porta a la motxilla?» Però acaba saltant la pregunta inevitable: «Què li semblen els andalusos?»

M'he de defensar d'aquest desafiament per no caure en la trampa. No tinc més remei que contestar: «Preguntes generalitzadores no, gràcies». Perquè la meva resposta hauria de ser també generalitzadora, o sigui un tòpic o una falsedat lamentable. Ja sé que quan es pre-

gunta –a la premsa, a la ràdio, a la televisió– «com veu vostè la cultura catalana?» sempre hi ha algun personatge disposat a respondre. Hi ha gent que, si això suposa que li publicaran unes frases, o es veurà la seva cara, s'explicarà sense vacil·lar. Però aquesta mena de preguntes tan ambiciosos i alhora tan vagues només poden tenir dues respostes: la que combina paraules de manera que al capdavall no s'hagi dit res, o la resposta que es basa en una sentència brillant i graciosa –pròxima a un acudit. Davant d'una realitat complexa –perquè primer ens hauríem de posar d'acord sobre què entenem per cultura i què entenem per catalana– la temptació de formular un diagnòstic o un pronòstic enormement simplificador és molt forta.

He après a negar-me a contestar, a no acceptar preguntes d'aquesta confusa dimensió. Confio que el meu to de refús no hagi estat mai massa sec, i per ser una mica educat em veig obligat a donar bastantes explicacions. «Ja em perdonarà, però jo no sé «veure», com vostè em demana, això de la cultura catalana, no la sé veure de cap manera. La cultura catalana, així, en bloc, sóc incapaç de dir què és. Si no em veig amb cor d'escriure un llarg assaig que intentés arribar a formular alguna idea sobre un tema tan complicat, imprecís i discutible, ¿com volen que em vegi amb cor de resumir-lo en una frase?»

Jo puc arriscar-me a dir com he vist, o com em penso que era, aquell vellet amb qui vaig compartir temps i conversa en el banc d'una plaça. Però «els andalusos» genèricament, globalment... «Només li puc oferir la resposta que li donaria si m'hagués preguntat sobre els catalans: no n'hi ha dos d'iguals».

He de reconèixer que, aleshores, la gent ho acostuma a entendre. Cada u se sap, i a més vol ser, diferent de qui s'ha assegut a la cadira del costat. No m'acceptarien que jo els unifiqués tots en una sentència simplificadora.

Podem dir «en general», naturalment. Al·ludir al «conjunt, prescindint dels casos especials i dels detalls». Però confesso que jo no he vist mai cap «generalització». Sospito que no n'hi ha enlloc. En qualsevol cas, al llarg dels camins, i al llarg de la vida, només he trobat casos especials i detalls. I m'és impossible convertir tanta inoblidable diferència en estadística.

LECTURA

Els llibres, com les persones, convé que tinguin un caminar lleuger.

Hi ha gent, a vegades amics, que us troben per carrer, estan contents i us volen explicar alguna cosa. Continueu caminant, de costat, però us agafen pel braç i heu d'aturar-vos. Aquell punt de l'explicació sembla que és important. Aconsegiu fer unes quantes passes més i el braç torna a immobilitzar-vos, perquè allò ho heu d'escoltar bé. A vegades, aquesta frenada, especialment incòmoda perquè l'amig us exigeix que el mireu a la cara, mentre parla, pot produir-se sistemàticament, després de cada tres o quatre passes.

Els llibres convé que tinguin un caminar lleuger. I seguit, Lleuger no vol dir frívol, ni insignificant. De fet, caminar lleuger no és fàcil, És necessari tenir un gran domini de les cames. O de l'ofici. El lector ha de poder llegir un text que *narra* amb una mínima fluïdesa, no com qui travessa a cada pàgina un terreny pedregós. El lector no s'ha d'adonar que respira, i això passa quan el text ja respira per ell mateix.

La lleugeresa, en general, està ben valorada en molts aspectes de la vida. La lleugeresa que a vegades cal per poder agafar un autobús. O quan el mag ens enganya amb la lleugeresa de la manipulació. Quan es tracta d'un escrit, la lleugeresa no sempre és ben vista. L'escriptura lleugera pot ser bona o pot ser dolenta, naturalment. Com la feixuga. El que passa és que l'escriptura feixuga pot fer creure que l'autor té alguna cosa important al cap, d'una complexitat no apta per a tothom, però a vegades és una afectació autocomplaent, i altres vegades –potser més– és el resultat del coneixement defectuós de l'ofici d'explicar-se.

Deixo de banda els genis de la complicació, tan respectables com els genis en qualsevol matèria. El problema és que la genialitat vol ser reconeguda, té la debilitat de no conformar-se amb la incomprensió, i els qui poden reconèixer la genialitat també han de tenir un punt de genis, i per tant són pocs.

La meva tendència, no puc fer-hi res, és favorable a llegir sense haver d'ensopegar gaire sovint. Ja hi ha prou pedres als camins.

PLAGI

No m'he plagiat a mi mateix, escrivint. Però sí que m'he plagiat, pensant. He tingut alguna idea, sempre amb minúscula, o alguna opinió, que m'ha semblat discretament raonable, i l'he repetit més d'una vegada. És natural. Si he arribat a alguna reflexió i m'ha semblat vàlida, estic segur que un dia o altre l'he tornat a formular. Senzillament perquè continuo estant-hi d'acord. Jo sóc incapaç de reinventar-me, qualitat que admiro en aquelles persones que s'han adaptat perfectament a ocupar noves posicions, i no han donat importància al fet que fossin contradictòries.

A vegades llegeixo una entrevista que algú m'ha fet fa molts anys, i em sorprèn comprovar que ja responia aproximadament el mateix que respondria ara. La meua trajectòria, doncs, és més aviat avorrida per a l'espectador. Si un no vol repetir-se, i no cal dir si li agrada desconcertar, les possibilitats de ser brillant són més altes.

Em pregunto, doncs, si ja he pensat tot el que havia de pensar. No és gaire animador. Però al mateix temps la reiteració em tranquil·litza. Mentre conservi unes quantes idees com a columnes, la teulada aguantarà.

COMPETÈNCIES

Tots els escriptors que han reflexionat, en algun moment, sobre l'obra que van produint, s'han d'adonar que posseeixen un determinat nivell de competència. I han de saber que, a partir d'aquest replà, s'aventuren perillosament, per molta satisfacció íntima que n'obtinguin, en el seu nivell d'incompetència. Qualsevol professional és conscient d'aquest fet.

Salvant algunes excepcions, l'escriptor és un especialista que domina una àrea de la literatura, com el cardiòleg domina una àrea de la medicina. Aquest coneixement dels propis límits és més habitual entre els que s'ocupen de disciplines científiques o tècniques –des de l'investigador del genoma fins a l'electricista– que entre els treballadors literaris. Com que l'escriptura està a l'abast de tothom, dels novel·listes i els dramaturgs, dels poetes i els assagistes, sembla que l'aptitud d'un escriptor tendeixi a la universalitat. Un digestòleg coneix uns mecanismes molt concrets del cos humà, i si vol exercir de neumòleg el risc de fracàs és molt alt. Per això es

neguen a fer intrusisme en una especialitat que no és la seva. Tots els escriptors, en canvi, comparteixen la mateixa eina de treball, el llenguatge. Amb el llenguatge es poden fer les més diverses operacions. Però, com passa amb el bisturí, convé saber on es vol arribar.

És freqüent que un escriptor s'endinsi en un àmbit en el qual no és competent. Excel·lents prosistes s'introdueixen el món de la novel·la. Perquè s'imaginin que tenen un bon argument, perquè voldrien guanyar un premi, perquè ser novel·lista és considerat, en aquest país, més important que ser prosista. Diguem, doncs, que algú que sap escriure vol demostrar que és capaç de fer una novel·la. Perfecte. Un cop ho ha aconseguit, hauríem de parlar del resultat de l'esforç. Per escriure una acceptable novel·la es necessiten unes determinades habilitats que no estan a l'abast de tots els escriptors –tampoc dels millors. No parlo de fer una novel·la magnífica, ni simplement correcta. ¿Es té o no es té la capacitat de construir una trama, d'orquestrar personatges i situacions, d'aconseguir el ritme narratiu suficient perquè el lector arribi fins al final?

Un bon escriptor, doncs, pot entrar en el terreny de la seva incompetència i trobar-se amb un lamentable fracàs. Molts no resisteixen la temptació –pensen que seran més llegits– i no és fàcil que la superin amb èxit. De la mateixa manera que la claredat i la precisió de la puntuació periodística no acostuma a formar i part de les competències d'un novel·lista o d'un poeta.

Amb algunes notabilíssimes excepcions –ja ho he dit abans– crec que cada escriptor té els seus límits de competència. És possible que fora de la seva jurisdicció literària obtingui algun èxit, fins

i tot ressonant, però goso afirmar que serà un èxit provisional. En cas d'emergència, un cirurgià vascular potser pot operar d'una apendicitis. Però penso que no es pot abusar de les extralimitacions. Ja és prou difícil reconèixer les pròpies competències, i francament complicat treure'n el màxim partit.

LA POSTERITAT

«El desig que la meva obra quedi.» D'una manera més o menys explícita, contundent, ho han dit molts escriptors i artistes.

¿Es pot deixar alguna cosa d'un mateix per al futur? Només un record, més viu o més esmorteït, fins a la següent generació —a vegades fins a la tercera. Alguns objectes, també, segueixen aquest camí. Amb dues possibilitats. Primera, que no tenint una especial significació per a qui els hereta, sí que tinguin un cert valor si són venuts. Parlo de valor econòmic, perquè si hi ha un cosa que no es pot saber mai és què suposava per al difunt aquell llibre, aquell quadre, aquell gerro objectivament lleig.

Si el seu amo desapareix també desapareix el valor de molts objectes, i aquesta pèrdua és absolutament natural. La vida està feta de relacions emotives i d'interessos personals no comptabilitzables.

Però això que és evident, i ha de ser acceptat per la immensa majoria de persones, és compatible amb l'excepció dels escriptors i els artistes, que quan moren deixen a l'abast de la gent en general, no

només de la família, els llibres, les pintures, les composicions musicals que han fet arribar a la societat. L'aspiració d'aquests singulars ciutadans és que la seva obra «quedi», és a dir, que continuï tenint vida encara que l'autor ja no hi sigui. Que els seus llibres continuïn reeditant-se i tenint lectors, que les seves pintures siguin recollides en museus i es cotitzin a les subhastes.

Avui continua representant-se Shakespeare i interpretant-se Mozart, dos creadors que, cal tenir-ho present, no treballaven pensant en la posteritat, sinó en la satisfacció immediata del públic. O sigui que la supervivència d'una obra no depèn del desig ni de la premeditació de l'autor. Alguns creadors absolutament pretensiosos i irresponsables han arribat a afirmar públicament que treballen per a la posteritat. Mentre no es demostrï el contrari, amb aquesta voluntat no n'hi ha prou. Hi ha escriptors, generalment poc llegits, que no tenen sentit del ridícul.

Josep Pla va basar la seva enorme obra en l'observació del present i, amb menys extensió, en l'evocació del passat. I va arribar un moment, quan ja era vell, que el va preocupar el futur de la seva literatura. Ho va confessar privadament. Amb la mort a prop. «Vols dir que tot això que he escrit quedarà?». Era una esperança que aparentment es contradia amb el que havia escrit sovint, que la seva literatura era irrisòria, i que és absurd inquietar-se pel demà, perquè, suposant que existeixi un demà no se'n pot saber res.

Si he de ser franc, absolutament franc, la posteritat no l'he tingut mai en compte. Ni ara, que he fet vuitanta anys, quan si no et queda la posteritat ja et queda poca cosa. Potser aquest desinterès neix de la

consciència del poc abast del meu esforç literari –i en qualsevol cas, no preocupar-se per la posteritat em sembla saludable. ¿És que hem de viure amb la infantil il·lusió de durar, després de morir, i rebre elogis de la crítica i continuar tenint, i si pot ser augmentant, uns amables lectors? Si això passés, ¿és que ho veuré, això, i em farà feliç?

En principi, la norma és l'oblit progressiu, i l'experiència demostra que si la mort proporciona un cert prestigi notable, aquest prestigi és momentani. Si alguna cosa em preocupa una mica és la pre-posteritat, és a dir, no poder acabar el llibre que estigui escrivint. Perquè m'agrada començar i acabar. Que això és la vida.

JOSEP M. ESPINÀS

DISCURS DE CONTESTACIÓ

per

JOAQUIM MOLAS

Excel·lentíssim Senyor President,
Il·lustríssims Senyors Acadèmics,
Senyores i senyors.

Per a mi, és un honor que els meus col·legues m'hagin escollit per donar, en nom de l'Acadèmia, la benvinguda a Josep M. Espinàs, un dels nostres escriptors més singulars, més variats i més llegits. Vam coincidir, tots dos, a la universitat a darreries dels anys 40, fent, ell, els últims cursos de Dret, i jo, els primers de Lletres. I vam fer, tots dos, les primeres armes en dues publicacions estudiantils, que, pel moment en què van sortir, han quedat penjades en la memòria històrica, una de legal, l'*Antologia poètica universitària*, i l'altra clandestina, la revista ciclostilada «Curial»... I, des d'aleshores, l'he seguit puntualment no sols per obligació professional, sinó també per devoció de lector, com un dels fundadors dels «Setge jutges», per als

quals va traduir Georges Brassens i va compondre cançons originals, com a periodista militant, sobretot, a «Destino» i a l'«Avui», com a entrevistador televisiu, com a novel·lista i contista. O, ni que fos de manera esporàdica, com a biògraf i autor dramàtic. I, un cop clausurada l'activitat novel·lística, i caldria analitzar per quins motius, com a memorialista i viatger pels quatre cantons de la península. Fruit d'aquest seguiment, han estat, a més de les classes de rigor, alguna ressenya més o menys escadussera. I fins un pròleg per a un dels seus reculls més incisius de contes, *Un racó de paraigua*. De fet, en la nostra joventut, vam compartir, cada u a la seva manera, les tensions existencialistes. I, més endavant, hem compartit la voluntat de fer, amb etiqueta, o no, una literatura de testimoni, que, en el seu cas, ha donat novel·les esplèndides, com *Combat de nit*. I una llarga llista de cròniques de viatge.

Si hagués de sintetitzar la seva figura en poques paraules, diria que és fruit, d'una banda, d'una passió, per dir-ho amb Pla, «devoradora» per la literatura, i de l'altra, d'un diàleg fluid i fecund amb el lector, més exactament amb el lector anònim, que, des del primer moment, se li va rendir amb armes i bagatges i que se li ha mantingut fidel de generació en generació. D'aquí que Espinàs sigui, en molts aspectes, un cas remarcable: ha creat, com tot escriptor que s'estimi, un personatge públic, alhora independent, solitari i en olor de multituds, que es mou, al mateix temps, dins i fora del món professional, escoltant tothom, però sense escoltar ningú. «He arribat als vuitanta anys», ens acaba de dir amb orgull, «treballant amb tanta independència com naturalitat, disfrutant de l'atenció dels lectors i de la

indiferència de la burocràcia cultural, cobrant els drets d'autor pels llibres venuts i no alegrant-me la vida amb els diners dels contribuents». Dos: posseeix unes conviccions literàries ben definides i una gran capacitat de treball fins al punt d'haver publicat, fins ara, vuitanta llibres i aproximadament deu mil articles, amb un total, segons els seus càlculs, d'unes trenta-quatre mil pàgines. I, per últim, ha sabut, i sap, observar, a distància però des de dins, el vaivé de la vida ordinària i, a la vegada, ha sabut, i sap, descriure el que observa amb un llenguatge viu i directe, que suggereix i que, sobretot, diu amb precisió el que vol dir.

Josep M. Espinàs ocuparà, des d'avui, el lloc que, en morir, va deixar buit un dels nostres filòlegs i bibliòlegs més eminents, el Dr. Pere Bohigas, que va convertir la literatura pura en matèria d'estudi. Espinàs, que és un escriptor en el sentit més pur de la paraula, ha decidit, no sé si per reflex, de convertir-se ell mateix en matèria, si no d'estudi, d'exploració. I ha escrit, per a aquesta ocasió, un document impagable meitat de justificació, meitat programàtic. Just en el pas de l'evocació reglamentària del seu antecessor al discurs pròpiament dit, ha contat l'origen de l'experiència. En fer setanta-tres anys, diu, i suposar que aquesta sol ser, avui, l'edat mitjana de la humanitat o, almenys, de la humanitat catalana, va publicar el 2001, i amb el títol de *Temps afegit*, un recull de proses, que, a vegades, voregen la nuesa del poema, en les quals va projectar la llanterna de l'observació, no, com fins aleshores, sobre el món exterior, sinó sobre el seu entorn més íntim, creació literària inclosa, ni que fos de forma subsidiària. Ara, diu, «he caigut en la temptació de projectar l'observació sobre el

meu ofici. Però sovint l'observació no s'atura en ella mateixa, sinó que provoca un impuls de reflexió». I, per lligar les velles proeses del *Temps afegit* amb les noves que configuren el discurs, n'ha reproduït, a manera d'introducció, una de les velles que no és sinó un inventari i una definició, des d'una òptica estrictament literària, dels «verbs que rimen amb escriure». En recordaré tres o quatre que són, per a mi, particularment significatives. «Adscriure. Com a escriptor m'he agregat a una llengua, a un temps, a un espai». I es demana, no sé si dir que dramàticament: «amb quina dosi de voluntat i de fatalitat?». Segon: «Prescriure. Tot el que s'escriu té data de caducitat». Tercer: «Subscriure. Cap manifest sobre què és o com ha de ser la literatura. És literatura, avui, allò que els editors, els crítics, els autors, els lectors o els no lectors creuen que és literatura». I darrer: «Viure. Com escriure. Dos oficis satisfactoris, personals, a extingir».

El discurs comença amb una reflexió sobre les possibilitats d'internacionalització de l'obra literària i acaba amb una altra sobre la seva possible perennitat. I gira al voltant de l'ofici d'escriure, i més en concret, de com entén l'ofici i de com el realitza. D'aquí que exposi, un per un, els punts bàsics del seu programa estètic: la independència i la naturalitat, i amb la naturalitat, la senzillesa, el caràcter o senyal d'identitat, el rebuig de les generalitzacions, la consciència i la necessitat d'especialització i la defensa, com a tarja d'identificació, d'una continuïtat, si no d'escriptura, de pensament. I d'aquí que, de tant en tant, faci, com a complement, incursions en la seva rutina de treball. Intentaré de comentar, ni que sigui a grans trets, cada un d'aquests aspectes. Per a ell, l'ofici d'escriure conser-

va, d'alguna manera, el perfum dels vells oficis manuals. I, en el seu exercici, esborra les fronteres que, segons el diccionari, oposen «treball» i «descans». Així, diu, «ni escriure ni viure m'ha cansat mai. Per això, mentre pugui, continuaré amb aquest ofici i amb aquesta vida». Amb una idea de l'escriptura, no com a missió o com a transport místic, sinó com a ofici manual i amb una dedicació que, a la curta o a la llarga, confon «descans» i «treball», inicia la sèrie d'observacions. O de reflexions, a vegades, amb un deix d'ironia o de fatalitat. I sempre amb unes enormes dosis de pragmatisme. Com he dit, la primera reflexió, l'ha dedicada a donar la volta a «una opinió molt estesa», segons la qual «la bona literatura és internacional». Segons ell, hi ha «dues menes d'escriptors: els escriptors de llengua i els escriptors d'argument», i només els darrers, per les seves característiques, no per la teòrica «bondat», són susceptibles de ser traduïts, i doncs, de circular pel mapa internacional. I conclou amb ironia: «potser serà cert que 'la bona literatura és la internacional' el dia que tots els escriptors, de tot el món, escriguin en anglès». Aleshores, però, «la mala literatura serà també internacional». I, dins el mateix ordre de preocupacions, la darrera reflexió, l'ha dedicada al desig de «supervivència» de molts escriptors i artistes, un desig que, segons confessa, no ha sentit mai, potser per una «consciència del poc abast del seu esforç literari». «En qualsevol cas, no preocupar-se per la posteritat» li sembla saludable. En el fons, i ho exemplifica amb dos exemples il·lustres, els de Shakespeare i Mozart, «la supervivència d'una obra no depèn del desig ni de la premeditació de l'autor». En principi, després de la mort, «la norma és l'oblit progressiu, i l'expe-

riència demostra que si la mort proporciona un cert prestigi notable, aquest prestigi és momentani». I, per tant, «si alguna cosa el preocupa una mica és la pre-posteritat, és a dir, no poder acabar el llibre que estigui escrivint. Perquè m'agrada començar i acabar. Que això és la vida»

Entre aquestes dues reflexions, Espinàs ha desenrotllat la seva idea de literatura. De fet, la literatura, perquè compleixi amb ella mateixa, ha de tenir, com els homes, «caràcter». El «caràcter», de molt difícil definició, és el que «dóna identitat a un escriptor». I afegeix: «l'escriptura pot ser emotiva, bella, sàvia però és poca cosa sense caràcter». «Se'n té o no se'n té». «Hi pot haver 'tallers d'escriptura', però un 'taller de caràcter literari' només és imaginable com una estafa». I posa dos casos insignes: Dostoievski i Pla. El seu, de «caràcter», consisteix en defugir les grans generalitzacions siguin de la mena que siguin, sobre el poble andalús. O sobre l'estat actual de la cultura catalana. I afirma amb vehemència: «confesso que jo no he vist mai cap 'generalització'. Sospito que no n'hi ha enlloc. En qualsevol cas, al llarg dels camins, i al llarg de la vida, només he vist casos especials, i detalls. I m'és impossible convertir tanta inoblidable diferència en estadística». Per a ell, els llibres i, per tant, la lectura han de tenir «un caminar lleuger. I seguit. Lleuger no vol dir frívol, ni insignificant. De fet, caminar lleuger no és fàcil. És necessari tenir un gran domini de les cames. O de l'ofici. El lector ha de poder llegir un text que *narra* amb una mínima fluïdesa, no com qui travessa a cada pàgina un terreny pedregós. El lector no s'ha d'adonar que respira, i això passa quan el text ja respira per ell mateix». Han de tenir, tanmateix, una continuïtat, si no d'escriptura, de pensament. I con-

fessa que, escrivint, «no s'ha plagiat mai a si mateix», però sí que ho ha fet «pensant», ni que no hagi «pensat tot el que havia de pensar». D'aquí que pugui dir: «mentre conservi unes quantes idees com a columnes, la teulada aguantarà». Per últim, l'escriptor, com el metge, ha de ser «un especialista que domina una àrea de la literatura». N'ha de ser conscient. I n'ha de treure «el màxim partit». Ara: Espinàs no sols ens ha resumit, en el discurs que acaba de llegir, els seus principis literaris, sinó que ens ha donat també l'altra cara de l'ofici, la més obscura i rutinària del dia a dia. Per exemple: les relacions amb una vella màquina *Olivetti*, que, amb el seu tac-tac, marca el ritme del pensament i que, contra el silenci implacable dels ordinadors, li recorda, amb vagues ressons de Salvat-Papasseit, la «festa» que suposa el soroll dels vells oficis manuals, com el de fuster. O el de manyà. Per això no se la deixarà «prendre» mai: «escriure-hi –tac, tactactac», dirà a qui ho intenti, «és la meva petita festa». I, sobretot, la narració d'un dia qualsevol de feina a l'hotel Almadrava, quan alterna un interior tancat, on escriu, amb la contemplació, des de la terrassa, de l'«immens croissant que és el golf de Roses, amb els banyistes immobilitzats a la platja, «les barques de vela que passen lentament» i «les motores que estiren els qui fan esquí nàutic».

Vull agrair al nou acadèmic, com a professional de la crítica i com a membre de la corporació, el bell discurs que ens acaba de llegir. I vull felicitar-lo i dir-li que esperem molt de la seva consciència de l'ofici i de la seva gran capacitat de treball.

JOAQUIM MOLAS

BIBLIOGRAFIA

de

JOSEP M. ESPINÀS

- Com ganivets o flames.* Novel·la. Selecta, 1954. La Campana, OC-1, 1990.
- Dotze bumenrangs.* Novel·la. Albertí, 1954. La Campana, OC-1, 1990.
- El gandul.* Novel·la. Selecta, 1955. La Campana, OC-2, 1991.
- Tots som iguals.* Novel·la. Aymà, 1956. La Campana, OC-2, 1991.
- La trampa.* Novel·la. Albertí, 1956. La Campana, OC-1, 1990.
- Ciutats de Catalunya 1.* Selecta, 1956. La Campana, OC-8, 1994.
- L'home de la guitarra.* Novel·la. Albertí, 1957. La Campana, OC-2, 1991.
- Viatge al Pirineu de Lleida.* Viatge. Selecta, 1957. La Campana, OC-5, 1991. *A peu pel Pallars i la Vall d'Aran.* Viatge. La Campana, 1999.
- Ciutats de Catalunya 2.* Selecta, 1958. La Campana, OC-8, 1994.
- Guia del Pirineo de Lérida.* Patr. Turisme, 1958.
- Cita de narradors.* Assaig. Selecta, 1958.
- Vestir-se per morir.* Narrativa. Albertí, 1958. La Campana, OC-4, 1992.

- És perillós fer-se esperar.* Teatre. Nereida, 1959.
- Varietés.* Narracions. Selecta, 1959. La Campana, OC-4, 1992.
- Combat de nit.* Novel·la. Aymà, 1959. La Campana, OC-3, 1992, Edicions 62, Molc.
- Els joves i els altres.* Narrativa. Albertí, 1960. La Campana, OC-4, 1992, Selecta, 1961.
- Carrers de Barcelona.* Selecta, 1961. La Campana, OC-9, 1991.
- L'últim replà.* Novel·la. Selecta, 1962. La Campana, OC-3, 1993.
- Josep M. de Sagarra.* Biografia. Alcides, 1962.
- Viatge al Priorat.* Viatge. Selecta, 1962. La Campana, OC-5, 1991.
- A peu pel Priorat.* Viatge. La Campana, 1999.
- Guia de Tarragona.* Noguer, 1994.
- Barcelona blanc i negre.* Aymà, 1964. La Campana, OC-8, 1994.
- Això també és Barcelona.* Lumen, 1965.
- Els germans petits de tothom.* Infantil. La Galera, 1968.
- Las collita del diable.* Novel·la. Alfaguara, 1968. La Campana, OC-3, 1992.
- Festa Major.* Reportatge. Destino, 1969. La Campana, OC-7, 1993.
- Les comarques del Principat.* Rosa Vera, 1970. Blume, 1978. La Campana, OC-7, 1993.
- Petit Observatori.* Articles. Pòrtic, 1971.
- La gent tal com és.* Narrativa. Selecta, 1971. La Campana, OC-4, 1992.
- Viatge per la Segarra.* Viatge. Dopesa, 1972. La Campana, OC-5, 1991. *A peu per la Segarra,* La Campana, 1999.
- Francesc Pi de la Serra.* Biografia. Júcar, 1974.

- Vuit segles de carrers a Barcelona.* Destino, 1974. La Campana, OC-9, 1991.
- 15 anys de cafès de Barcelona.* Dopesa, 1975. La Campana, OC-8, 1994.
- Aquella Barcelona que estrenava el gas.* Catalana de Gas i Electricitat, 1976. La Campana, OC-8, 1994.
- El llibre de la Diada.* Galaxis, 1977.
- A la vora de l'Avui 1.* Articles. Nova Terra, 1977.
- Visions de Cadaqués.* Grup 33, 1978. La Campana, OC-7, 1993.
- Alguns carrers antics de Barcelona.* Ajuntament de Barcelona, 1978. La Campana, OC-9, 1991.
- Imatges de Catalunya i Balears.* Cedag, 1979.
- A la vora de l'Avui 2.* Articles. Nova Terra, 1980.
- Els nostres objectes de cada dia.* Edicions 62, 1981.
- Geografia de Catalunya vol. 4.* Aedos, 1982. La Campana, OC-7, 1993.
- A la vora de l'Avui 3.* Articles. La llar del llibre, 1983.
- Aprendre a conviure.* Reflexions. Caixa de Sabadell, 1984. La Campana, 1986.
- Dic. Català de falses etimologies.* Humor. Edicions 62, 1984.
- A la vora de l'Avui 4.* Articles. La llar del llibre, 1984.
- Del rebost i de la taula.* Gastronomia. Pòrtic, 1985
- A la vora de l'Avui 5.* Articles. La llar del llibre, 1985.
- Identitats 1.* Entrevistes. La Campana, 1985.
- Identitats 2.* Entrevistes. La Campana, 1986.
- El teu nom és Olga.* Cartes. La Campana, 1986.
- A la vora de l'Avui 6.* Articles. La llar del llibre, 1986.

Identitats 3. Entrevistes. La Campana, 1988.
El nen de la Plaça Ballot. Records. La Campana, 1988.
El nom de les estacions del Metro. TMB, 1988.
A peu per la Terra Alta. Viatge. La Campana, 1989.
A peu per la Llitera. Viatge. La Campana, 1990.
A peu per l'Alt Maestrat. Viatge. La Campana, 1991.
Inventari de jubilacions. Reflexions. La Campana, 1992.
Vermell i passa. Novel·la. La Campana, 1992.
Viatge pels grans magatzems. La Campana, 1993.
Vostè què hi diu. Articles. Caixa de Manresa, 1993.
L'ecologisme és un egoisme. Assaig. La Campana, 1993.
Guia de ciutadans anònims (amb Cesc i R. Giralt Miracle).
 La Campana, 1993.
A peu pels camins de cendra. Viatge. La Campana, 1994.
A peu per l'Alcalatén. Viatge. La Campana, 1996.
A peu pel Matarranya. Viatge. La Campana, 1996.
Un racó de paraigua. Contes. La Campana, 1997.
A peu pel Comtat i la Marina. Viatge. La Campana, 1998.
A peu per Castella. Viatge. La Campana, 1999.
A peu pel País Basc. Viatge. La Campana, 2000.
A peu per Extremadura. Viatge. La Campana, 2001.
A peu per Galícia. Viatge. La Campana, 2002.
Temps afegit. Reflexions. La Campana, 2002.
A peu per Andalusia. Viatge. La Campana, 2003.
Seguint tot l'Ebre amb un primitiu Velosolex. Viatge.
 La Campana, 2003.

A peu per la Costa da Morte. Viatge. La Campana, 2004.

A peu per Mallorca. Viatge. La Campana, 2005.

A peu per Aragó. Viatge. La Campana, 2006.

Relacions particulars. Retrats. La Campana, 2007.